

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาชนิดหาความสัมพันธ์ (descriptive correlational research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุ และความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับความพึงพอใจของผู้สูงอายุ

ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายจำนวน 1 ชมรมซึ่งมีสมาชิกจำนวน 4,368 ราย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยให้มีอำนาจการทดสอบ (power analysis) ที่ระดับ .80 และการประมาณขนาดของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (effect size) ที่ระดับ .20 (Polit & Hungler, 1999) ได้จำนวน 197 ราย ผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็น 200 รายโดยวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมมาเป็นเวลาต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 1 ปี
2. ไม่มีปัญหาในเรื่องความคิด ความจำ การรับรู้ การพูดและการได้ยินประเมินโดยใช้แบบประเมินสุขภาพจิต (Mental Status Questionnaire) (Kahn, Goldfarb, Pollack, & Peck, 1960) ได้คะแนน 8 ขึ้นไปจากคะแนนเต็ม 10
3. มีภาวะสุขภาพที่แข็งแรงหรือไม่มีโรคประจำตัวที่อยู่ในภาวะรุนแรงพอที่จะดำเนินชีวิตประจำวันและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้
4. มีความเต็มใจและให้ความร่วมมือในการทำวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับความพึงพอใจของผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ แหล่งของรายได้ ความพึงพอใจของรายได้ ลักษณะครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัย ผู้ทำความสะอาดบ้าน/ดูแลบ้าน ผู้ทำความสะอาดเสื้อผ้า ผู้ประกอบอาหารของครอบครัว และโรคประจำตัว

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตามกรอบแนวคิดทฤษฎีกิจกรรมของฮาวิกเฮิร์สต์ (Havighurst, 1953 cited in Kart , Metress, & Metress, 1988) ซึ่งจะวัดระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมตามเทศกาล วัฒนธรรม ประเพณี ประจำท้องถิ่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางการเมือง กิจกรรมการออกกำลังกายเป็นกลุ่ม กิจกรรมการท่องเที่ยวทัศนศึกษาเป็นกลุ่ม กิจกรรมทางวิชาการ กิจกรรมอาสาสมัครบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ กิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ กิจกรรมที่ทำให้เกิดรายได้ และกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งประกอบ 2 ส่วนย่อย คือ ส่วนที่ 2.1 จะเป็นข้อคำถามที่ถามถึงความถี่ของกิจกรรมทางสังคมที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 40 ข้อ ลักษณะคำตอบข้อ 1-40 เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ (1-3 คะแนน) คะแนนรวมจะอยู่ในช่วง 40-120 คะแนน และส่วนที่ 2.2 ประกอบด้วยข้อคำถาม 5 ข้อลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดถึงความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมทางสังคมโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบให้ตรงกับความคิดเห็นของตนเอง

ลักษณะของคำตอบในแบบวัดส่วนที่ 2.1 นี้แต่ละข้อจะมีคำตอบให้เลือก 3 คำตอบคือ

มาก หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมปีละประมาณ 9-12 ครั้ง หรือเข้าร่วมเป็นประจำ บ่อยครั้งหรือทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรม

ปานกลาง หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมปีละประมาณ 5-8 ครั้ง หรือเข้าร่วมเป็นบางครั้งที่มีการจัดกิจกรรม

น้อย หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมปีละประมาณ 1-4 ครั้งหรือเข้าร่วมนาน ๆ ครั้งที่มีการจัดกิจกรรม
การพิจารณาให้คะแนนตามเกณฑ์ดังนี้

เลือกตอบมาก	ให้	3 คะแนน
เลือกตอบปานกลาง	ให้	2 คะแนน

เลือกตอบน้อย

ให้

1 คะแนน

การพิจารณาให้คะแนนการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม (กนกทิพย์ พัฒนาพิวพันธ์, 2541)

40-66 คะแนน หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับน้อย

67-94 คะแนน หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับปานกลาง

95-120 คะแนน หมายถึง มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับมาก

ส่วนที่ 3 แบบประเมินความผาสุกทางใจโดยแบบวัดความพึงพอใจในชีวิต (Life

Satisfaction Index A : LSIA) ของนิวการ์เทน, ฮาวิกเฮิร์ส, และโทบิน (Neugarten, Havighurst, & Tobin, 1961) แปลและดัดแปลงโดยศรีเรือน แก้วกังวาล (2533) ใช้ประเมินความผาสุกทางใจเชิงจิตวิสัยของผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 18 ข้อ วัดองค์ประกอบ 4 ด้านคือ

1. ด้านภาวะอารมณ์ ประกอบด้วย 6 ข้อ เกี่ยวกับความรู้สึกมีความสุข ความพึงพอใจในชีวิตปัจจุบันหรือความเบื่อหน่ายท้อถอยในชีวิต ได้แก่ข้อ 3, 4, 5, 6, 7, และ 16

2. ด้านความรื่นรมย์ในชีวิต ประกอบด้วย 6 ข้อ เกี่ยวกับความสนใจ การวางแผน และการคาดหวังต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำในปัจจุบันและในอนาคต การยอมรับตนเอง และการมองภาพลักษณ์ของตน ได้แก่ข้อ 1, 8, 9, 10, 14, และ 15

3. ด้านความสอดคล้องระหว่างความต้องการและสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายหมาย ประกอบด้วย 3 ข้อ เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึกต่ออดีตที่ผ่านมา ได้แก่ข้อ 12, 13, และ 17

4. ด้านความตั้งใจและอดทนในชีวิต ประกอบด้วย 3 ข้อ คือ ทศนคติต่อการต่อสู้ และอดทนในชีวิตของตนเอง ได้แก่ข้อ 2, 11, และ 18

โดยคำถามด้านบวกจะมีทั้งหมด 11 ข้อคำถาม ได้แก่ข้อ 1, 2, 4, 6, 8, 9, 12, 13, 14, 15, และ 17 ส่วนข้อคำถามด้านลบจะมีทั้งหมด 7 ข้อ ได้แก่ข้อ 3, 5, 7, 10, 11, 16, และ 18 แบบวัดนี้แต่ละข้อจะมีคำตอบเป็นมาตรฐานประมาณค่า 3 ระดับ (1-3 คะแนน) ซึ่งข้อคำถาม 18 ข้อนี้คะแนนรวมจะอยู่ในช่วง 18-54 คะแนน ลักษณะข้อคำตอบคือ

จริง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบมากที่สุด

ไม่แน่ใจ หมายถึง ข้อความนั้นบางครั้งก็ตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบแต่บางครั้งก็ไม่ตรง

ไม่จริง หมายถึง ข้อความนั้นไม่ตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบมากที่สุด

เกณฑ์การให้คะแนน

การให้คะแนนในคำถามทางบวกคือ

จริง ให้ 3 คะแนน

ไม่แน่ใจ ให้ 2 คะแนน

ไม่จริง ให้ 1 คะแนน

การให้คะแนนในคำถามทางลบคือ

จริง	ให้ 1 คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้ 2 คะแนน
ไม่จริง	ให้ 3 คะแนน

การพิจารณาให้คะแนนความพึงพอใจ (กนกทิพย์ พัฒนาพิภพพันธ์, 2541)

- 18-29 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับต่ำ
- 30-42 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง
- 43-54 คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับสูง

การควบคุมคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสอบถามการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

1. การทดสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) แบบสอบถามการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เป็นแบบประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีกิจกรรมของฮาวิกเฮิร์สต์ (Havighurst, 1953 cited in Kart, Metress, & Metress, 1988) และผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งประกอบด้วยอาจารย์ผู้ชำนาญด้านผู้สูงอายุ 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นผู้วิจัยนำเครื่องมือไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความถูกต้องชัดเจนด้านเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา คำนวณหาค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา (content validity index : CVI) ได้เท่ากับ 0.96 และความตรงกันของผู้ทรงคุณวุฒิ (interrator agreement) ได้เท่ากับ 0.96

2. การทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 10 ราย แล้วนำมาหาความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (ยูวดี ภาษา และคณะ, 2543) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.86

แบบประเมินความผาสุกทางใจโดยแบบวัดความพึงพอใจในชีวิต

การทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability)

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบวัดความพึงพอใจในชีวิตที่ได้ทำการแปลและดัดแปลงเป็นภาษาไทยโดยศรีเรือน แก้วกังวาล (2533) ใช้ประเมินความผาสุกทางใจ นำไปทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) โดยนำไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุซึ่งเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาจำนวน 10 ราย แล้วนำมาหาความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

ดำเนินการโดยยึดหลักพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้วิจัยแนะนำตัวและชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบเป็นลายลักษณ์อักษรถึงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและสิทธิในการตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ข้อมูลที่ได้จะถือเป็นความลับและนำเสนอในภาพรวมทั้งจะนำประโยชน์ไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น ระหว่างการตอบแบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์หากกลุ่มตัวอย่างต้องการออกจากการศึกษาสามารถออกจากการศึกษาได้ก่อนที่การวิจัยจะเสร็จสิ้นลง

การรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำหนังสือแนะนำตัวจากคณะบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาล หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเชียงใหม่ และ ประธานชมรมผู้สูงอายุอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลในการทำวิจัย
2. ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมผู้ช่วยในการทำวิจัย 1 คน หลังจากอธิบายวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลและการตอบแบบสอบถามให้ผู้ช่วยวิจัยทราบและเข้าใจตรงกันแล้ว จึงทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ และแนะนำตัวกับผู้สูงอายุ อธิบายวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง
3. เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินยอมให้ความร่วมมือ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยอธิบายวิธีตอบแบบสอบถามให้ทราบเมื่อเข้าใจแล้วให้กลุ่มตัวอย่างลงมือตอบแบบสอบถามโดยใช้เวลาประมาณ 15-20 นาทีต่อราย

สำหรับรายที่ไม่สามารถอ่านหรือเขียนหนังสือได้ ผู้วิจัยหรือผู้ช่วยวิจัยอ่านแบบสอบถามให้ฟังทีละข้อโดยไม่มีการอธิบายเพิ่มเติมและบันทึกคำตอบที่กลุ่มตัวอย่างเลือกลงในแบบสอบถาม

4. เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละชุด ก่อนจะนำไปวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/FW (Statistical Package for the Social Sciences/for window) ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ ความถี่ ร้อยละ พิสัย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามระดับของการวัดแต่ละข้อมูล

2. วิเคราะห์ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ ความถี่ ร้อยละ พิสัย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรมทางสังคมโดยใช้ความถี่ ร้อยละ

3. วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุโดยใช้ความถี่ ร้อยละ พิสัย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุกับความพึงพอใจของผู้สูงอายุโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient)

ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง ได้ใช้เกณฑ์การพิจารณาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามเกณฑ์ดังนี้ (ประคอง กรรณสูตร, 2539)

0.01- 0.29 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ

0.30 - 0.69 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

0.70 - 1.00 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง